Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Тема 15. Досвід ЄС у визначенні стратегії розвитку безпеки України

Навчальна дисципліна «Дослідження економічної безпеки ЄС»

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Erasmus+ Jean Monnet Module «EU Economic Security Studies» · Project № 101175872 (Грантова угода № 101175872)

План лекції та результати навчання

Co-funded by the European Union

1. Правові засади та етапи європейської інтеграції України
2. Угода про асоціацію та ПВЗВТ: зміст і оновлення 2025 р.
3. Шлях до членства: статус кандидата і переговори
4. Ukraine Facility і План України як інструменти ЄС
5. Економічний вимір вступу: вплив на ЄС і Україну
6. Перешкоди: демографія, корупція, інвестиції
7. Звіт про розширення 2026 р. і рекомендації

Після вивчення теми ви зможете:

- пояснювати етапи та правові засади інтеграції України в ЄС
- характеризувати Угоду про асоціацію і ПВЗВТ
- оцінювати економічні наслідки вступу для ЄС і України
- визначати перешкоди й інструменти їх подолання

Ключові поняття теми

Co-funded by the European Union

Угода про асоціацію
Association Agreement

Міжнародний договір про політичну асоціацію та економічну інтеграцію України з ЄС (чинний з 01.09.2017).

Поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі
Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA

Економічна частина Угоди: лібералізація торгівлі та наближення регулювання до права ЄС.

Копенгагенські критерії
Copenhagen criteria

Політичні, економічні та правові умови членства в ЄС (1993).

Acquis ЄС
EU acquis

Сукупність прав і зобов'язань, що діють для всіх держав-членів ЄС.

Скринінг
Screening

Аналітична перевірка відповідності національного законодавства праву ЄС.

Дорожня карта вступу
Accession roadmap

Індикативний план етапів переговорів; уперше представлений ЄК у 2026 р.

Правові засади європейського курсу України

Co-funded by the European Union

12.1991
ЄС (Нідерланди як головуюча держава) визнає незалежність України

2010
Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», ст. 11

07.02.2019
курс на членство в ЄС і НАТО закріплено в Конституції

Мета зовнішньої політики
«забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС»

Конституційні зміни 2019 р.
європейська ідентичність Українського народу та незворотність стратегічного курсу

Значення
правова основа для всіх подальших кроків – від Угоди про асоціацію до переговорів про вступ

Перші кроки до євроінтеграції (1993–2011)

Co-funded by the European Union

1993

Постанова ВРУ «Про основні напрями зовнішньої політики»

членство в ЄС – «перспективна мета»

2002

Парламентські слухання

рекомендації щодо співробітництва з ЄС

2007

Заява ВРУ

підготовка до переговорів про нову угоду

2011

Парламентські слухання

економічні відносини з ЄС

Особливість етапу: декларативні наміри без чіткої перспективи членства; рамка – Угода про партнерство і співробітництво (1994).

Від Революції Гідності до набуття чинності Угодою

Co-funded by the European Union

11.2013	03.2014	06–09.2014	01.01.2016	2017
Євромайдан відмова влади підписати Угоду про асоціацію	**Політична частина** підписано 21.03.2014; Постанова ВРУ про курс на ЄС	**Економічна частина** підписано 27.06; ратифікація 16.09.2014	**Старт ПВЗВТ** тимчасове застосування торговельної частини	**Безвіз і чинність** безвізовий режим з 11.06; Угода повністю чинна з 01.09

Підсумок: відносини перейшли до формату політичної асоціації та економічної інтеграції.

Шлях до статусу кандидата (2022)

Co-funded by the European Union

28.02.2022

Заявка на членство

на 5-й день повномасштабного вторгнення

08.04.2022

Опитувальник

передано у Києві Президенткою ЄК

18.04 / 09.05

Відповіді

друга частина – майже 4 000 сторінок

17.06.2022

Висновок ЄК

рекомендація надати статус кандидата

23.06.2022

Статус кандидата

одностайне рішення Європейської ради

7 рекомендацій ЄК: судова реформа, антикорупція, деолігархізація, протидія відмиванню коштів, медіа, права національних меншин.

Від кандидата до переговорів

Co-funded by the European Union

14.12.2023
рішення Європейської ради розпочати переговори

25.06.2024
перша міжурядова конференція

4 з 6
кластерів відкрито станом на жовтень 2026 р.

Скринінг (з 25.01.2024)
аналітична перевірка законодавства за 33 розділами acquis

Кластерний підхід
6 кластерів; кластер «Основи» відкривається першим і закривається останнім

Хронологія відкриття кластерів
див. Тему 14: кластери 1 і 6 (червень–липень), 2 і 3 (13.10.2026), 4 і 5 — ціль кінця 2026 р.

Джерела: Рада ЄС; Європейська правда (жовтень 2026).

Угода про асоціацію: структура

Co-funded by the European Union

Преамбула
мета і базові засади

7
розділів

43
додатки з актами ЄС

3
протоколи

Загальні принципи
демократія, верховенство права, права людини, ринкова економіка

Політичне співробітництво
СЗБП, запобігання конфліктам

Юстиція, свобода і безпека
протидія корупції та відмиванню коштів

Торгівля (ПВЗВТ)
лібералізація торгівлі, технічні регламенти, конкуренція

Економічна і галузева співпраця
понад 30 сфер: енергетика, транспорт, довкілля

Фінансова співпраця
фінансова допомога та боротьба з шахрайством

ПВЗВТ: лібералізація та гармонізація

Co-funded by the European Union

> 98%
тарифних ліній лібералізують обидві сторони (ЄС – 98,1%, Україна – 99,1%)

≈ 450 млн
мешканців – внутрішній ринок ЄС

ACAA
«промисловий безвіз» – угода про оцінку відповідності

Ідентичність вимог
технічні регламенти України відповідають директивам ЄС

Взаємне визнання
продукція потрапляє на ринок ЄС без додаткових процедур оцінки

Виклики адаптації
посилена конкуренція, витрати на нові стандарти, ризики для дрібних фермерів

Джерело: Європейська комісія, DCFTA guide. Оригінал лекції наводив 508 млн – це дані ЄС-28 (до Brexit).

Оновлення ПВЗВТ 2025 р.: постійний торговельний режим

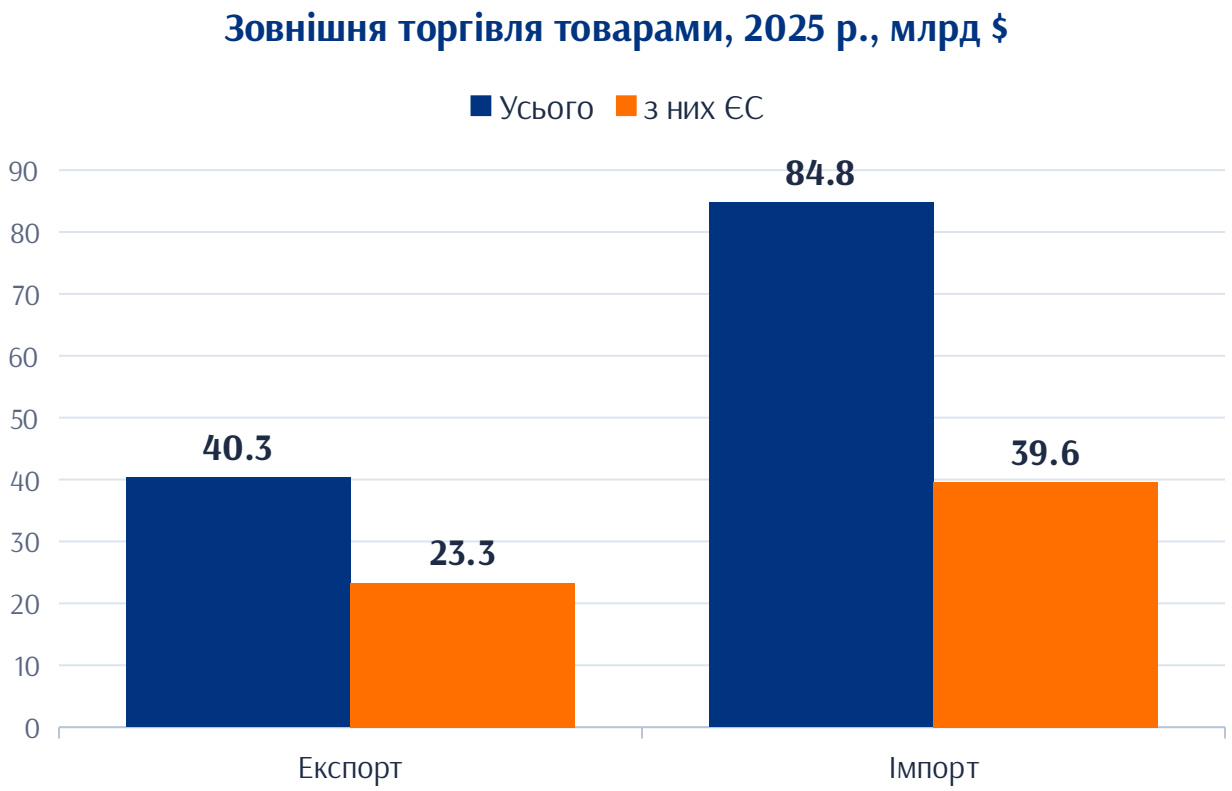
Co-funded by the European Union

06.2022	05.06.2025	14.10.2025	29.10.2025	2028
Автономні торговельні заходи тимчасове скасування мит і квот ЄС	**Завершення АТЗ** перехідні квоти	**Рішення за ст. 29 Угоди** Комітет асоціації: нові квоти в 21 з 34 категорій	**Набуття чинності** постійний взаємний режим, запобіжна клаузула	**Перегляд** оцінка лібералізації та переходу на стандарти ЄС

Компроміс: більший доступ, ніж до 2022 р., але менший, ніж за АТЗ, для чутливої агропродукції (пшениця, цукор, мед, яйця).

Торгівля України з ЄС у 2025 р.

Co-funded by the European Union

57,8% частка ЄС в експорті товарів

46,7% частка ЄС в імпорті

−44,4 млрд $ дефіцит торгівлі товарами (усі країни)

Джерело: Finance.ua, YC.Market за даними Держстату/митниці (2026); частку ЄС у млрд $ розраховано.

Ukraine Facility: структура фінансування (2024–2027)

Co-funded by the European Union

Стовп I: пряма підтримка бюджету

38,27 млрд €

пільгові кредити (33 млрд) і гранти (5,27 млрд) — під виконання Плану України

Стовп II: Інвестиційна рамка

6,97 млрд €

гарантії та змішане фінансування для приватних інвестицій

Стовп III: технічна допомога

4,76 млрд €

наближення законодавства, структурні реформи, процентні субсидії

Умовність: у разі виявлення корупції ЄК може зменшити суму; виплати — щоквартально за індикаторами (деталі виконання — Тема 14).

План України: логіка побудови

Co-funded by the European Union

Базові реформи

державне управління, верховенство права, управління публічними фінансами

Економічні реформи

фінансові ринки, приватизація, людський капітал, бізнес-середовище

Секторальний розвиток

енергетика, агросектор, транспорт, критична сировина, IT

«Зелений» перехід

наскрізний напрям: стале відновлення

Цифрова трансформація

наскрізний напрям: модернізація через технології

Європейська інтеграція

наскрізний напрям: синхронізація з acquis ЄС

План розроблено Кабміном за координації Мінекономіки за участі бізнесу, громадськості, регіонів та експертів KSE.

Вступ України: економічний вплив на ЄС

Co-funded by the European Union

≈ 1%
зростання ВВП ЄС, якби Україна вступила сьогодні

≈ 9%
зростання населення ЄС

≈ 35 млн
прогноз населення України у 2040 р.

Порівнянний масштаб
ефект подібний до вступу Польщі у 2004 р.; побоювання щодо «перевантаження» ЄС перебільшені

Структура економіки
подібна до Румунії перед вступом: аграрний сектор і видобуток, менша роль промисловості

Потенціал наздоганяння
доступ до ринку та фондів ЄС прискорив зростання нових членів 2004–2013 рр.

Джерело: дослідження wiiw і Фонду Бертельсманна. ЄК (жовтень 2026) підготувала огляди політик ЄС перед розширенням.

Конкурентоспроможні галузі України в ЄС

Co-funded by the European Union

Сільське господарство

22,5 млрд $ експорту у 2025 р. (56% товарного експорту); чорноземи, масштаб виробництва

IT-галузь

висока конкурентоспроможність, інтеграція в цифровий ринок ЄС

Оборонна промисловість

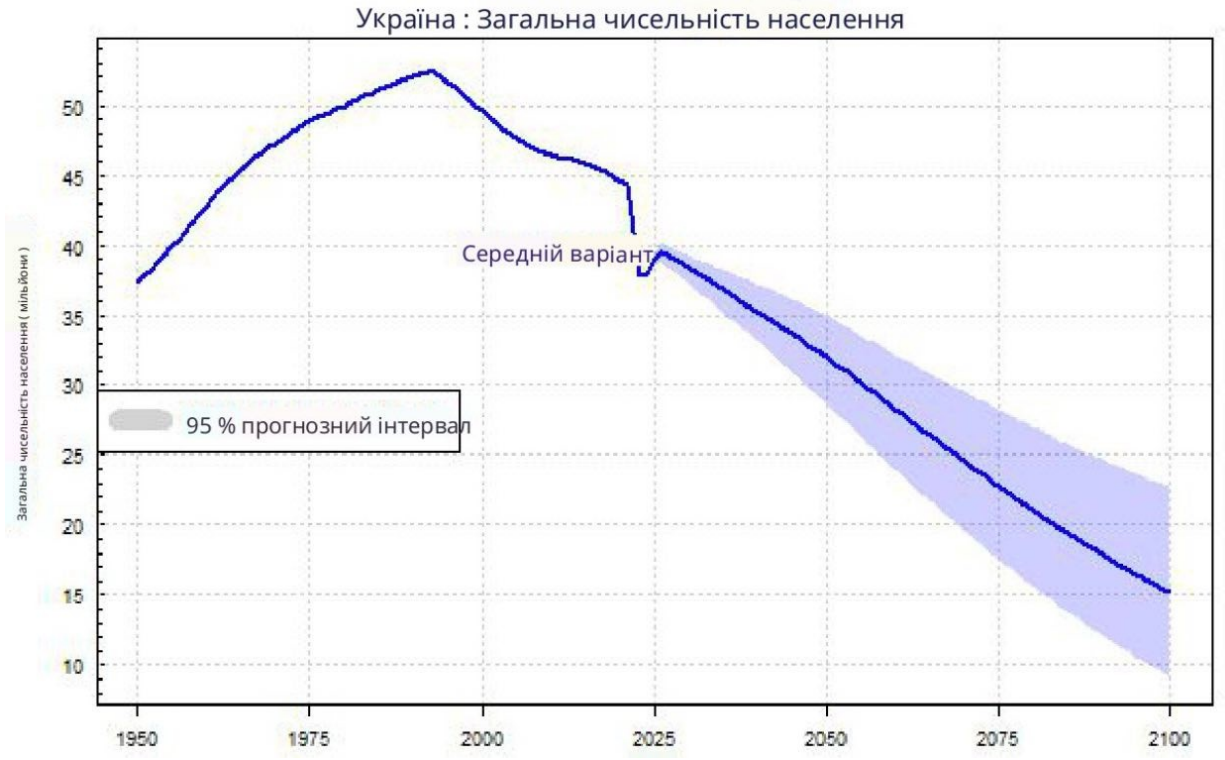
асоціація з SAFE та EDIP, досвід виробництва дронів (Тема 12)

Металургія

4,7 млрд $ експорту металів у 2025 р.; виклик – CBAM (Тема 9)

Демографічний виклик інтеграції

Co-funded by the European Union

Прогноз ООН (WPP): загальна чисельність населення України до 2100 р., млн

31,1 млн — населення підконтрольної території (кінець 2023 р., Інститут демографії НАН)

≈ 6,9 млн — біженців з України у світі (лютий 2025 р.)

–20% — очікуване скорочення населення до 2040 р. порівняно з довоєнним

Нестача робочої сили — головна проблема відбудови (детальніше — Тема 10).

Корупція та верховенство права

Co-funded by the European Union

36 / 100
Індекс сприйняття корупції 2025 (+1 бал), 104 місце зі 182

39
середній бал країн-кандидатів до ЄС

53
бал Польщі (52 місце)

Антикорупційна інфраструктура
НАБУ, САП, ВАКС «дають результат» — головний чинник покращення (TI Ukraine)

Судова реформа
звіт ЄК 2026: оцінку антикорупції підвищено, але прогрес у судовій реформі обмежений

Ризики
сповільнення реформ створює «борг» для майбутніх оцінок і довіри інвесторів

Джерела: Transparency International Ukraine (10.02.2026); ЄК, Ukraine 2026 Report (04.11.2026).

Інвестиційна привабливість: перешкоди і передумови

Co-funded by the European Union

Перешкоди

- критично низький рівень ПІІ серед країн-кандидатів
- безпекові ризики, що збережуться і після війни
- слабке верховенство права і корупція
- неадекватна профтехосвіта та інфраструктура

Передумови зростання

- відносно низька заробітна плата
- загалом добре освічене населення
- технологічний потенціал і промислова база
- географічна близькість до Центральної Європи

Інструменти ЄС: Інвестиційна рамка Ukraine Facility (гарантії), страхування воєнних ризиків разом із MIGA та DFC.

Звіт ЄК про розширення 2026 р. (04.11.2026)

Co-funded by the European Union

Топ-4
Україна серед лідерів поряд із Молдовою, Чорногорією, Албанією

9
розділів з покращеною оцінкою готовності — удвічі більше, ніж торік

2028
ціль України — завершити переговори до кінця року

Перша дорожня карта вступу
індикативні етапи переговорів; проміжні орієнтири — на початку 2027 р.

Безпека і оборона
найвища оцінка прогресу; окремий розділ про внесок України в безпеку Європи

Спільна робоча група (жовтень 2026 р.)
Україна та ЄК прискорюють виконання проміжних орієнтирів

Джерела: Європейська комісія; Європейська правда; Kurs.com.ua (листопад 2026).

Досвід попередніх розширень ЄС для України

Co-funded by the European Union

Польща (2004)

використання фондів згуртованості і доступу до ринку для зростання та модернізації

Румунія, Болгарія (2007)

механізм співпраці та перевірки (CVM) щодо судової системи і корупції після вступу

Країни Балтії (2004)

одночасний вступ до ЄС і НАТО – поєднання економічної та військової безпеки

Хорватія (2013)

найдовші переговори; посилений розділ 23 «Судова система та фундаментальні права»

Нова методологія (2020)

кластери, зворотність процесу при відкаті реформ

Поетапна інтеграція

доступ до окремих політик ЄС ще до вступу (роумінг, ринок ЄС, SAFE)

Рекомендації для успішної інтеграції

Co-funded by the European Union

Гарантії безпеки
єдиний спосіб переконати частину біженців повернутися, а інвесторів – вкладати кошти

Страхування інвестицій
ЄС має запропонувати страхування воєнних ризиків для припливу приватного капіталу

Індивідуальна промислова політика
IT, сільське господарство, відновлювана енергетика, оборонний сектор

Поглиблення торгівлі
ширший доступ до внутрішнього ринку ЄС як передумова інтеграції

Верховенство права
реформа судів і правоохоронних органів, незалежність антикорупційних інституцій

Висновки

Co-funded by the European Union

1. Європейський курс України пройшов шлях від декларацій 1993 р. до конституційного закріплення та переговорів про вступ.
2. Угода про асоціацію і ПВЗВТ сформували рамку економічної інтеграції; оновлення 2025 р. зробило торговельний режим постійним.
3. Ukraine Facility і План України поєднують фінансування з реформами — ключовий механізм впливу ЄС на стратегію розвитку.
4. Вступ України економічно посильний для ЄС, але перешкодами лишаються демографія, корупція та низькі інвестиції.
5. Безпека — передумова інтеграції: без гарантій безпеки й страхування ризиків відбудова та інвестиції неможливі.

Питання для самоперевірки та обговорення

Co-funded by the European Union

1. Які документи заклали правові засади європейського курсу?
2. Які етапи пройшла Угода про асоціацію до набуття чинності?
3. Що змінило оновлення ПВЗВТ у жовтні 2025 р.?
4. Яких рекомендацій ЄК мала виконати Україна у 2022 р.?
5. Як влаштований Ukraine Facility?
6. Чому вступ України економічно посильний для ЄС?
7. Які перешкоди є головними на шляху до членства?
8. Що нового у звіті ЄК про розширення 2026 р.?

Рекомендовані джерела

Co-funded by the European Union

Нормативні документи

- Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014).
- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010).
- Закон про зміни до Конституції України (07.02.2019).
- Decision No 3/2025 EU–Ukraine Association Committee (DCFTA).
- Regulation (EU) 2024/792 (Ukraine Facility).

Аналітика та дані

- European Commission. Ukraine 2026 Report (SWD(2026) 699).
- wiiw / Bertelsmann Stiftung. Ukraine's EU accession (study).
- Transparency International. CPI 2025.
- UN DESA. World Population Prospects.
- Держстат / Держмитслужба. Зовнішня торгівля 2025.

Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Дякую за увагу!

Співфінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать лише автору(-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не несуть за них відповідальності.

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.